

НАПРЯМ 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ТА ГРОМАДЯНОЗНАВСТВА

Бендарський Ігор Леонтійович,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імена академіка
Степана Дем'янчука»*

Старжець Володимир Іванович,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, теорії держави і
права та філософії ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

ТЕМАТИКА РОЗЗБРОЄННЯ ЄВРОПИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

Після закінчення Другої світової війни у 1945 році постало питання про демілітаризацію та контроль за озброєнням у Європі. Метою роззброєння було запобігти новому глобальному конфлікту, ліквідувати наслідки мілітаризму та встановити стабільність.

Дослідник миру А. Капто зауважує, що реальної безпеки чи миру можна досягнути тільки за умов комплексного підходу до процесу роззброєння. Він виокремлює кілька аспектів процесу роззброєння: процес скорочення звичайних озброєнь; процес, пов'язаний з ядерним роззброєнням; боротьба проти мілітаризації космосу; процес, пов'язаний з хімічною та бактеріологічною зброєю; боротьба проти створення нових видів зброї масового знищення [2, с. 175].

Закликаючи до роззброєння та стабільного миру, Б. Рассел вимагав від урядів всіх країн сприяння такому курсу. Він звертався до тогочасних лідерів ворогуючих блоків: «Я не пропоную, щоб закінчилась боротьба між комуністами та антикомуністами. Я пропоную тільки, щоб ця боротьба не велася військовими засобами» [3, с. 15–16]. Основним завданням Б. Рассела було розробити

передумови для недопущення ще однієї світової війни. Однак світові уряди не зважали на ці заклики.

Вагоме місце у формуванні концепції миру через роззброєння займає праця Г. Кларка і Л. Сона «Міжнародний мир через міжнародне право» (1958). Автори рішуче виступали проти політики «з позиції сили» і проти продовження гонки озброєнь. Вони пропонували зосередити зусилля на здійсненні всезагального і повного роззброєння, наголошуючи, що мир не можна забезпечити постійною гонкою озброєнь, ані «рівновагою страху, ані дипломатичними хитрощами» [1].

Окремою віхою в історії руху за роззброєння та формуванні концепції миру є «Маніфест Ейнштейна–Рассела», в якому зазначено, що «...жодна зі сторін не може розраховувати на перемогу у такій [ядерній] війні... існує реальна загроза загибелі людства...» [5, с. 192].

Тема роззброєння країн після Другої світової війни зазвичай висвітлюється в контексті міжнародних зусиль з підтримання миру, стабільності та запобігання новим конфліктам після катастрофи війни.

У шкільному курсі історії, особливо в старших класах, учні зазвичай вивчають такі ключові моменти:

Початок етапу роззброєння після Другої світової війни. Після поразки нацистської Німеччини та Японії основні переможці війни (США, Велика Британія, СРСР, Франція) почали активно працювати над питанням контролю за зброєю. Одним з перших кроків була заборона та обмеження на виробництво і використання певних видів озброєнь, таких як ядерна зброя.

Конференція в Ялті та Потсдамі. У рамках цих конференцій було вирішено питання повоєнного устрою Європи та Азії, а також питання роззброєння, насамперед Німеччини. Військові сили нацистської Німеччини були повністю розпущені, а її озброєння знищено або вивезено.

Створення Організації Об'єднаних Націй (ООН). Однією з основних цілей ООН була робота над забезпеченням міжнародної безпеки та роззброєння. Зокрема, створення ООН стало основою для

багатьох міжнародних договорів, які сприяли обмеженню виробництва та розповсюдження зброї.

Договори про контроль над озброєннями. Зокрема, учні вивчають важливість таких договорів, як Договір про заборону ядерних випробувань (1963), Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968) та інші. Ці договори мали на меті не тільки роззброєння, а й створення механізмів для запобігання новим війнам.

Конкуренція між США і СРСР. Шкільна програма також охоплює період «холодної війни», коли суперечності між США та СРСР призвели до нової гонки озброєнь, незважаючи на зусилля в напрямку роззброєння.

Загроза ядерної війни та рухи за роззброєння. Важливе місце займають рухи та акції миротворців, які виступали за ядерне роззброєння, зокрема в 1950–1960-ті роки, коли загроза ядерної війни була надзвичайно високою.

Загалом для більшості людей зрозуміло що ця війна розбила ту модель мирного існування і взаємодію країн яка вибудовувалася після Другої світової війни і показала неспроможність багатьох організацій, але нова модель існування ще не вироблена і ми знаходимося в епіцентрі цих подій. Тому цілком серйозно можна констатувати, що нова модель мирного існування в Європі буде будуватися заходом разом з Україною

Ця війна не тільки за території, а й за глобальний військово-політичний вплив так званої РФ на весь світ, і своїм стилем ведення війни вона показує світові що правила, договори, чи якісь зобов'язання для неї ніщо. Це прекрасно зрозуміли українці і це розуміє західний світ, хоча інколи демонструє зворотне і реагує неналежно. Зокрема США також до останнього не втручалися у Другу світову війну і досить довго відмежовувалися, що приблизно нагадує зарешню політику Штатів. Але в підсумку змушені були брати активну і безпосередню участь в бойових діях.

Тема роззброєння в шкільному курсі історії часто зв'язується з проблемою міжнародних відносин, колізією між прагненнями до миру та політичними і економічними інтересами великих держав.

Як результат впровадження концепції миру за допомогою роззброєння на зміну всезагальному миру теоретично має прийти запланований мир – такий стан міжнародних відносин, коли здійснюються цілеспрямовані заходи, які ведуть не тільки до послаблення напруженості й усестороннього співробітництва, але й до припинення гонки озброєнь, поетапного роззброєння, а в підсумку – позбавлення від загрози світових воєн, до надійно гарантованого миру і створення нової системи міжнародних відносин на принципах мирного співіснування.

Література

1. Clark G. World Peace through World Law / G. Clark, L. Sohn; [2nd ed.]. Cambridge: Harvard University Press, 1960. 387 p.
2. Mills W. The Abolition of War / W. Mills, J. Real. New York, 1963. 217 p.
3. Russell B. The Vital Letters of Russell, Khrushchev, Dulles / B. Russel. London: MacGibbon & Kee, 1958. 77 p.
4. Івасюк Г. О. Зміна зовнішньої політики Німеччини після Другої світової війни: політично-культурний, геополітичний та філософський аспекти. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2011. № 3 (11). С. 15–20.
5. Підоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. Том. 21. № 2. 2022. С. 190-207.
6. Райан А. Рассел Бертран. Енциклопедія політичної думки [пер. з англ.]. К.: Дух і літера, 2000. С. 323.